



Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MACIEJ SZPUNAR
esitatud 2. mail 2019¹

Kohtuasi C-683/17

Cofemel – Sociedade de Vestuário SA
versus
G-Star Raw CV

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Supremo Tribunal de Justiça (Portugali kõrgeim kohus))

Eelotsusetaotlus – Autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused – Disainilahenduste õiguskaitses –
Reprodutseerimisõigus – Rõivad

Sissejuhatus

1. Tarbekunstiteoste õiguskaitses on praktiliselt sama vana kui üldine intellektuaalomandi kaitse.² Ometigi on sellel endiselt raske leida oma kohta intellektuaalomandi õiguse süsteemis. See hõlmab kolme põhivaldkonda: leiutiste kaitse patendiõiguse kaudu, intellektuaalse loominguga kaitse autoriõiguse kaudu ning maine kaitse kaubamärgiõiguse kaudu. Kuna tarbekunstiesemed on ühtaegu dekoratiivsed ja tarbefunktsiooniga ning nende eesmärk on nii kunstiline kui ka tööstuslik, sobivad need nimetatud kolme kaitsevormi alla, vastamata siiski täielikult neist mitte ühegi eesmärkidele ega mehhanismidele.³ Kuigi eelkõige Euroopas on arendatud *sui generis* kaitse süsteeme, ei ole see kaitse siiski mitte kunagi muutunud ainukohaldatavaks: seda saab alati kumuleerida teiste kaitsetüüpidega.⁴

2. Käesolev kohtuasi puudutab täpsemalt disainilahenduste *sui generis* korrast tuleneva kaitse ning nende kui teoste autoriõiguse kaitse kumuleerumist. Nende kahe korra vahelised suhted on alati tekitanud kõhklusid nii seadusandjal kui ka kohtupraktikas ning samuti vaidlusi.

3. Ühelt poolt tekitab tarbekunstiesemete tarbefunktsioon ja funktsionaalsus ning asjaolu, et need on mõeldud tööstuslikuks masstootmiseks, kahtlusi, kas need saavad olla autoriõigusega kaitstud ning kas see kaitse vastab selle aksioloogilistele alustele (autorit tema teosega siduv isiklik suhe) ning eesmärkidele (loomingulise intellektuaalse pingutuse tasustamine). Disainilahenduste autoriõigusega kaitsmine tekitab eelkõige kaht sorti ohtu: autoriõiguse kaitse inflatsioon ning vaba majanduskonkurentsi takistamine.⁵ Sel põhjusel on paljudes õiguskordades välja töötatud meetmed,

¹ Algeel: prantsuse.

² Üks esimesi selle valdkonna õigusakte oli Prantsuse 18. märtsi 1806. aasta seadus töövaidluskomisjoni asutamise kohta Lyonis (loi française du 18 mars 1806 portant établissement d'un conseil des prud'hommes à Lyon), millega kehtestati Lyoni siiditootjate disainilahenduste kaitse.

³ Vt Fischman Afori, O., „Reconceptualizing Property in Designs“, *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, nr 3, 2008, lk 1105–1178.

⁴ Disainilahenduste kaitse kumuleerimise nähtuse kohta intellektuaalomandiõiguses vt eelkõige Derclaye, E., Leistner, M., *Intellectual Property Overlaps: A European Perspective*, Hart Publishing, Oxford, 2011, ning Tischner, A., *Kumulatywna ochrona wzornictwa przemysłowego w prawie własności intelektualnej*, C.H. Beck, Varssavi, 2015.

⁵ Selle kaitse inflatsiooni kohta, mis kahjustab konkurentsi *industrial copyright*'i kaudu Ühendkuningriigi õiguses vt eelkõige Bently, L., „The Return of Industrial Copyright?“, *European Intellectual Property Review*, 2012, lk 654–672.

mille eesmärk on see, et disainilahenduste kaitse autoriõigusega hõlmaks üksnes neid disainilahendusi, millel on suur kunstiline väärtus. Võib nimetada *scindibilità* teooriat Itaalia õiguses, *Stufentheorie*'t Saksa õiguses või tööstuslikult toodetavate esemete kaitse kehtivusaja piiramist Ühendkuningriigi õiguses.⁶

4. Teisalt on teatud tarbekunstiesemed vaieldamatult väga originaalsed. Piisab sellest, kui mõelda selles valdkonnas arendatud stiilidele, nagu juugendstiil või Bauhaus. Sama kehtib käesolevas asjas käsitletava tegevusvaldkonna, see tähendab rõivaste kohta: kõrgmoe artiklid on samavõrra, kui isegi mitte rohkem, kunstiteosed kui rõivad. Seega ei ole õigustatud jätta tarbekunstiesemed *a priori* autoriõiguse kaitse alt välja ainuüksi nende (muu hulgas) funktsionaalse olemuse tõttu. Lisaks võivad muudel teosekategoriatel, mille kaitse autoriõigusega ei tekita mingit kahtlust, samuti olla tarbefunktsioon, jäädes samas originaalseks intellektuaalseks loominguks. See on nii teatud kirjandus-, fotograafia- või isegi muusikateoste puhul.

5. Liidu seadusandja valitud lahendus, mis lähtub Prantsuse õigusteoorias arendatud kunsti ühtsuse teooriast⁷ ning mille kohaselt tarbekunstiesemete kaitse *sui generis* kord kumuleerub autoriõigusega, ei paista niisiis olevat kohatu.⁸ Siiski on vaja kindlustada iga kaitse korra sõltumatus ja eesmärkide saavutamine.

6. Neil asjaoludel peabki Euroopa Kohus lahendama õigusküsimused, mis Supremo Tribunal de Justiça (Portugali kõrgeim kohus) esitas käesolevas eelotsusetaotluses.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

7. Bernis 9. septembril 1886 allkirjastatud Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsiooni (24. juuli 1971. aasta Pariisi akt) 28. septembril 1979 muudetud redaktsiooni (edaspidi „Berni konventsioon“) artikli 2 lõiked 1 ja 7 sätestavad:⁹

„1) Väljend „kirjandus- ja kunstiteosed“ hõlmab igasuguseid tooteid kirjanduse, teaduse või kunsti valdkonnas, sõltumata selle väljendusviisist või -vormist, näiteks [...] [tarbe]kunsti teoseid [...]

[...]

6 Vt eelkõige Derclaye, E., Leistner, M., *op.cit.*, lk 200 ja 283; Marzano, P., „Une protection mal conçue pour un produit bien conçu: l'Italie et sa protection des dessins et modèles industriels par le droit d'auteur“, *Revue internationale du droit d'auteur*, 2014, lk 118, ning Tischner, A., *op.cit.*, lk 159–170.

7 Vt eelkõige Pollaud-Dulian, F., *Propriété intellectuelle. Le Droit d'auteur*, Economica, Paris, 2014, lk 190–194, ning Vivant, M., Bruguère, J.-M., *Droit d'auteur et droits voisins*, Dalloz, Paris, 2016, lk 255–257.

8 Kuigi teatud autorid leiavad, et kumulatiivse kaitse põhimõtte väljendab intellektuaalomandi süsteemi võimetust oma liigset paisumist vaos hoida (Tischner, A., „The role of unregistered rights – a European perspective on design protection“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, nr 4, 2018, lk 303–314).

9 Euroopa Liit ei ole Berni konventsiooni osaline, kuid ta on osaline intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingus, mis moodustab 15. aprillil 1994 Marrakechis alla kirjutatud Maaailma Kaubandusorganisatsiooni asutamist käsitleva Marrakechi lepingu 1C lisa (edaspidi TRIPS-leping), mis on Euroopa Liidu nimel heaks kiidetud nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsusega 94/800/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse nimel sõlmitavaid tema pädevusse kuuluvaid küsimusi puudutavaid kokkuleppeid, mis saavutati mitmepoolsete kaubanduslääbirääkimiste Uruguay voorus (1986–1994) (EÜT 1994, L 336, lk 1; ELT eriväljaanne 11/21, lk 80), mille artikli 9 lõike 1 kohaselt peavad lepinguosalisel järgima Berni konventsiooni artikleid 1–21.

7) Vastavuses käesoleva konventsiooni [artikli 7 lõike 4]^[10] sätetega, määrab [I]iitu kuuluvate riikide seadusandlus kindlaks oma seaduste kohaldamise ulatuse [tarbe]kunsti teostele ja tööstus[disainilahendustele], aga samuti tingimused, mille kohaselt neid teoseid ja [disainilahendusi] kaitstakse. Teostel, mida nende päritolumaal kaitstakse ainult kui [disainilahendusi], on [I]iitu kuuluvas teises riigis õigus ainuüksi sellisele erikaitsele, mis on tagatud selles riigis [disainilahendustele]; kui aga nimetatud riigis selline erikaitse puudub, kaitstakse neid teoseid kui kunstiteoseid.

[...]“ [täpsustatud tõlge]

8. TRIPS-lepingu artiklis 25 on ette nähtud:

„1. Liikmed peavad kindlustama iseseisvalt loodud uudsete või originaalsete tööstusdisainilahenduste kaitse. [...]

2. Iga liige kindlustab, et tekstiilidisainilahenduste kaitset tagavad nõuded, eriti kulusid, uuringuid või avaldamist puudutavad nõuded, ei vähendaks ülemääraselt võimalust taotleda ja saada sellist kaitset. Liikmetel on õigus täita seda kohustust kas tööstusdisainilahenduse seaduse või autoriõiguse seaduse alusel.“

Liidu õigus

9. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. oktoobri 1998. aasta direktiivi 98/71/EÜ disainilahenduste õiguskaitse kohta¹¹ artikkel 17 sätestab:

„Liikmesriigis või selle suhtes vastavalt käesolevale direktiivile registreeritud disainilahenduse õigusega kaitstud disainilahendus on kaitsekõlblik ka asjaomase liikmesriigi autoriõiguse seaduste alusel alates kuupäevast, mil disainilahendus on loodud või mis tahes kujul fikseeritud. Iga liikmesriik määrab kindlaks nimetatud kaitse ulatuse ja tingimused ning nõutava eristatavuse taseme.“

10. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas¹² artikli 2 punktis a on sätestatud:

„Liikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata otsest või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult, on:

a) autoritel nende teoste osas;

[...]“.

11. Selle direktiivi artikkel 9 sätestab:

„Käesolev direktiiv ei mõjuta eelkõige patendiõiguste, kaubamärkide, tööstusdisainiõiguste, kasulike mudelite, mikrolülituse topograafia, kirjatüüpide, tingimusjuurdepääsu, ringhäälinguteenuste kaablile juurdepääsu, rahvusliku rikkuse kaitse, kohtudeposiidi nõuete, piiravat tegevust ja kõlvatut konkurentsi käsitlevate seaduste, ärisaladuste, julgeoleku, konfidentsiaalsuse, andmekaitse ja eraelu puutumatus, avalikele dokumentidele juurdepääsu ega lepinguõigusega seotud sätete kohaldamist.“

10 Berni konventsiooni artikli 7 lõike 4 käsitleb tööstusdisainilahenduste kaitse kehtivusaega.

11 EÜT 1998, L 289, lk 28; ELT eriväljaanne 13/21, lk 120.

12 EÜT 2001, L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230.

12. Nõukogu 12. detsembri 2001. aasta määruse (EÜ) nr 6/2002 ühenduse disainilahenduse kohta¹³ artikli 96 lõige 2 sätestab:

„Ühenduse disainilahendusena kaitstav disainilahendus on kaitsekõlblik ka liikmesriikide autoriõiguse seaduste alusel alates kuupäevast, mil disainilahendus on loodud või mis tahes kujul fikseeritud. Iga liikmesriik määrab kindlaks nimetatud kaitse ulatuse ja tingimused ning nõutava eristatavuse taseme.“

Portugali õigus

13. Direktiiv 2001/29 võeti Portugali õigusesse üle autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seadustikuga (Código do Direito de Autor e dos Direitos Conexos), mille artikli 2 lõikes 1 on loetletud autoriõigusega kaitstud objektide kategooriad järgmises sõnastuses:

„1. Kirjanduslik, teaduslik ja kunstiline intellektuaalne looming, sõltumata selle liigist, väljendusvormist, kvaliteedist, edastusviisist ja eesmärgist, hõlmab eelkõige järgmist:

[...]

i) tarbekunstiteosed, joonised, tööstusdisainilahendused ja disainiteosed, mis kujutavad endast kunstilist loomingut, olenemata tööstusomandi kaitsest;

[...]“.

Põhikohtuasi, menetlus ja eelotsuse küsimused

14. Madalmaade õiguse alusel asutatud äriühing G-Star Raw CV (edaspidi „G-Star“) disainib, toodab ja turustab rõivaid. G-Star kasutab omanikuna või ainuõiguslike litsentsilepingute alusel kaubamärke G-Star, G-Star Raw, G-Star Denim Raw, GS-Raw, G-Raw ja Raw. Nende kaubamärkide all turustatud rõivaste hulgas on eelkõige teksaspükste mudelid Arc ning dressipluuside ja T-särkide mudelid Rowdy.

15. Portugali õiguse alusel asutatud äriühing Cofemel – Sociedade de Vestuário SA (edaspidi „Cofemel“) disainib, toodab ja turustab kaubamärgi Tiffosi all teksaspükste, dressipluuside ja T-särkide mudeleid.

16. G-Star esitas 30. augustil 2013 Portugali esimese astme kohtule hagi, paludes peamiselt seda, et Cofemeli kohustataks lõpetama hageja autoriõiguste rikkumine ja tema suhtes ebaaus konkurentsitegevus, hüvitama hagejale selle tõttu tekkinud kahju ning uue rikkumise korral maksuma hagejale iga päeva eest karistusmakset kuni selle rikkumise lõppemiseni. G-Star väitis hagi raames eelkõige, et mõnel Cofemeli turustatud teksaspükste, dressipluuside ja T-särkide mudelil on mudelite Arc ja Rowdy disainiga identne või sarnane disain. G-Star väitis samuti, et viimati nimetatud mudelite puhul on tegemist originaalse intellektuaalse loominguga ja seega autoriõigustega kaitstud disainiteostega.

17. Asjaomane kohus rahuldas osaliselt G-Stari esitatud hagi. Cofemel esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Tribunal da Relação de Lisboa (Lissaboni apellatsioonikohus, Portugal), kes jättis kohtuotsuse muutmata.

¹³ EÜT 2002, L 3, lk 1; ELT eriväljaanne 13/27, lk 142.

18. Supremo Tribunal de Justiça (Portugali kõrgeim kohus), kellele Cofemel esitas kassatsioonkaebuse, peab tõendatuks esiteks seda, et G-Stari rõivamudelid, mida Cofemel kopeeris, löid kas G-Stari poolt tööle võetud disainerid või siis disainerid, kes töötasid G-Stari jaoks ning olid oma autoriõigused lepingu alusel üle andnud G-Starile. Teiseks on need rõivamudelid moemaailmas uuenduslikuna tunnustatud ideede ja tootmisprotsessi tulemus. Kolmandaks on nendel mudelitel hulk iseloomulikke elemente (kolmemõõtmeline kuju, teatud osade paigutus, õmblusskeem, värvikombinatsioon jne), mis on osaliselt üle võetud Cofemeli rõivamudelites. Seda olukorda arvestades tekib Supremo Tribunal de Justiça (Portugali kõrgeim kohus) küsimus, kuidas mõista autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seadustiku (Código do Direito de Autor e dos Direitos Conexos) artikli 2 lõike 1 punkti i. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib selle kohta, et kuigi selles sättes on sõnaselgelt ette nähtud, et tarbekunstiteosed, tööstusdisainilahendused ja disainiteosed, mis kujutavad endast kunstilist loomingut, kuuluvad autoriõigusega kaitstud teoste loendisse, ei ole selles sättes täpsustatud, milline peab olema nõutav originaalsuse tase selleks, et see kaitse niisuguseid teoseid hõlmaks.

19. Neil asjaoludel otsustas Supremo Tribunal de Justiça (Portugali kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused.

„1. Kas Euroopa Kohtu tõlgendusega direktiivi 2001/29 artikli 2 punktile a on vastuolus liikmesriigi õigusnorm – antud juhul autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seadustiku (Código de Direitos de Autor e Direitos Conexos) artikli 2 lõike 1 alapunkti i säte – millega antakse autoriõiguste kaitse tarbekunstiteostele, joonistele, tööstusdisainilahendustele või disainiteostele, mis loovad nende aluseks oleva tarbefunktsiooni üleselt iseenesest ja esteetilisest vaatepunktist eristatava visuaalse efekti, kuna nende originaalsus on autoriõiguse valdkonnas kaitse andmisel põhikriteerium?

2. Kas Euroopa Kohtu tõlgendusega direktiivi 2001/29 artikli 2 punktile a on vastuolus liikmesriigi õigusnorm – antud juhul autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seadustiku (Código de Direitos de Autor e Direitos Conexos) artikli 2 lõike 1 alapunkti i säte – millega antakse autoriõiguste kaitse tarbekunstiteostele, joonistele, tööstusdisainilahendustele või disainiteostele juhul, kui neid on nende kunstilise olemuse eriti nõudliku hinnangu valguses ja kultuurilistes ja institutsioonilistes ringkondades domineerivaid ideid arvesse võttes võimalik väärtustada „kunstimõõn“ või „kunstiteosena“?“

20. Eelotsusetaotlus saabus Euroopa Kohtusse 6. detsembril 2017. Kirjalikud seisukohad esitasid Portugali, Tšehhi, Itaalia ja Ühendkuningriigi valitsus ning Euroopa Komisjon. Põhikohtuasja pooled, Portugali, Tšehhi ja Ühendkuningriigi valitsus ning komisjon olid esindatud kohtuistungil, mis toimus 12. detsembril 2018.

Analüüs

21. Oma kahe eelotsuse küsimusega, mida tuleb minu arvates analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2001/29 artikli 2 punktiga a, nii nagu Euroopa Kohus on seda tõlgendanud, on vastuolus see, et tööstusdisainilahendused¹⁴ on autoriõigusega kaitstud üksnes tingimusel, et neil on kõrge kunstiline olemus, mis ületab seda, mida tavaliselt nõutakse teistelt teosekategoriatelt.

22. Sellele küsimusele vastamiseks on vaja analüüsida Euroopa Kohtu praktikat teose mõiste kohta liidu autoriõiguses ning argumente, mille esitasid eelkõige Itaalia, Tšehhi ja Ühendkuningriigi valitsus ning mis põhinesid disainilahenduste väidetaval eristaatusel liidu õiguses kehtestatud korra raames.

¹⁴ Eelotsusetaotluse esitanud kohus kasutab oma küsimustes Portugali õigusnormi sõnastust: „tarbekunstiteosed, joonised, tööstusdisainilahendused ja disainiteosed“. Mulle tundub siiski, et need mõisted on sisuliselt sünonüümid. Igal juhul viitan käesolevas ettepanekus objektidele, mis nagu põhikohtuasjas käsitletavad objektid, võivad kuuluda kaitse alla disainilahendustena direktiivi 98/71 või määruse nr 6/2002 tähenduses.

Teose mõistet käsitlev Euroopa Kohtu praktika

23. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu viidatud direktiivi 2001/29 artikli 2 punkt a ise teose mõistet ei määratle. Nimetatud säte piirdub sellega, et annab autoritele ainuõiguse lubada või keelata oma teoste mis tahes reprodutseerimist. Lisaks ei ole teose mõistet määratletud üheski teises selle direktiivi sättes. On tõenäoline, et liiga suured erinevused liikmesriikide autoriõiguse korra vahel ei võimaldanud jõuda üksmeelselt vastuvõetava määratluseni, nagu väidab Tšehhi valitsus oma seisukohtades. Selle kohta tuleb märkida, et isegi liikmesriigi tasandil on äärmiselt raske, kui mitte võimatu, töötada välja abstraktset määratlust, mis võiks hõlmata suurt hulka väga erinevaid autoriõigusega kaitstavaid objekte, ning välistada samal ajal need, mis selle alla ei kuulu. Kõik, mida on võimalik teha, on koostada paratamatult mitteammendav loetelu loomevaldkondadest, milles autoriõigus võib olla kohaldatav, nagu on tehtud Berni konventsiooni artikli 2 lõikes 1.

24. Siiski ei saanud niisugune lünk alles jääda, sest teose mõiste on iga autoriõiguse korra nurgakivi, kuna see määratleb selle esemelise kohaldamisala. Selle mõiste ühetaoline tõlgendamine on seega liidu õiguses kehtestatud autoriõiguse ühtlustamiseks vältimatult vajalik. Nimelt oleks tarbetu ühtlustada erinevaid autoritele antud õigusi, kui liikmesriigid oleksid vabad kas seadusandluse või kohtupraktika kaudu teatud objekte selle kaitse alla lisama või selle alt välja jätma. Euroopa Kohus pidi tahes-tahmata varem või hiljem saama palve see lünk täita tänu eelotsuse küsimustele, mille esitasid kohtud, kes kahtlesid, kas autoriõiguse direktiivid olid teatud konkreetsete juhtumite puhul kohaldatavad.

25. Kuna direktiiv 2001/29 ei määratle ise teose mõistet ega viita selle määratlemiseks liikmesriikide õigusele, on tegemist liidu õiguse autonoomse mõistega.¹⁵ Seega tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et selleks, et objekti saaks pidada „teoseks“ autoriõiguse tähenduses, peab see olema „originaalne selles mõttes, et see on autori enda intellektuaalne looming“.¹⁶ Liidu õiguses eelkõige direktiiviga 2009/29 ühtlustatud autoriõiguse kohaldatavust käsitleva eespool viidatud tingimuse tuletas Euroopa Kohus selle direktiivi ja Berni konventsiooni ülesehitusest. Kuid seda tingimust ei ole leiutatud liidu õiguses: see on sätestatud ka enamiku liikmesriikide autoriõiguse alastes õigusnormides, vähemalt kontinentaalõiguse süsteemides.¹⁷ Niisiis kuulub see teatud määral liikmesriikide õigustraditsioonide alla.

26. Kategooria „autori enda intellektuaalne looming“ mõiste on teose määratlemise peamine element. Kõnealust määratlust on edasi arendatud Euroopa Kohtu praktikas, mille kohaselt kuulub intellektuaalne looming autorile, kui selles kajastub tema isikupära. Nii on see juhul, kui autor on vabu ja loomingulisi valikuid rakendades saanud teose loomisel väljendada oma loomingulisi võimeid.¹⁸ Seevastu juhul, kui kõnealuse objekti osade avaldumist dikteerib tehniline funktsioon, ei ole originaalsuse kriteerium täidetud, sest idee elluviimise erinevaid viise on nii vähe, et idee ja avaldumisvorm lähevad segi. Selline olukord ei võimalda autoril väljendada oma loomevõimet originaalselt ega aita tal jõuda tulemuseni, mis kujutab endast autori enda intellektuaalset loomingut.¹⁹ Vaid autori isiklikul intellektuaalsel loomingul eespool määratletud tähenduses on autoriõigusega

15 Vt kõige hilisem 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus *Levola Hengelo* (C-310/17, EU:C:2018:899, punkt 33).

16 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus *Infopaq International* (C-5/08, EU:C:2009:465, punkt 37).

17 Nii on see näiteks Saksa õiguses, kus 9. septembri 1965. aasta autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seaduse (Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte – Urheberrechtsgesetz) § 2 lõikes 2 on sätestatud, et „[t]eos käesoleva seaduse tähenduses on vaid isiklik intellektuaalne looming“. Sama käsitlus on iseloomulik „originaalsuse“ mõistele Prantsuse autoriõiguses (Cour de cassation'i (kassatsioonikohus) täiskogu 7. märtsi 1986. aasta otsus *Babolat vs. Pachot*, nr 83-10477, avaldatud väljaandes *Bulletin des arrêts des chambres civiles*), samuti Poola õiguses (4. veebruari 1994. aasta autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seaduse (ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych) artikli 1 lõige 1) ning Hispaania õiguses (24. aprilli 1996. aasta intellektuaalomandi seaduse (Ley de Propiedad Intelectual) artikkel 10). Angloameerika maade *copyright*'i süsteemides on asjad teisiti.

18 1. detsembri 2011. aasta kohtuotsus *Painer* (C-145/10, EU:C:2011:798, punktid 88 ja 89).

19 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus *Bezpečnostní softwarová asociace* (C-393/09, EU:C:2010:816, punktid 49 ja 50).

kaitstava teose omadused. Sellised elemendid nagu autori intellektuaalne pingutus ja oskused ei saa iseenesest õigustada asjaomase objekti kaitsmist autoriõigusega, kui selle pingutuse ja oskuste puhul ei väljendu mingit originaalsust.²⁰ Viimase punktina peab autoriõiguse kaitse objekt olema piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritav.^{21 22}

Selle kohtupraktika kohaldamine disainilahenduste suhtes

27. Vastupidi sellele, mida Tšehhi valitsus väitis oma kirjalikes seisukohtades, ei piirdu teose määratlemine autori enda intellektuaalseks loominguks valdkondadega, mille suhtes kehtivad liidu õiguse erinormid, kus see kriteerium on sõnaselgelt ette nähtud, nimelt andmebaaside, fotode ja arvutiprogrammidega.²³

28. Nimelt kohaldas Euroopa Kohus seda kriteeriumi esimest korda seoses direktiivi 2001/29 alusel kaitstud kirjandusteosega. Nagu ma juba märkisin, tuletas Euroopa Kohus selle kriteeriumi nii rahvusvahelise kui ka liidu autoriõiguse üldisest ülesehitusest. Kuigi Euroopa Kohus kohaldas seda kriteeriumi seejärel liidu õiguse erinormide alla kuuluvate objektide, näiteks fotode suhtes, ei põhinenud see kohaldamine mitte kõnealusel normil, vaid tema varasemal kohtupraktikal.²⁴

29. Sellest tuleneb minu arvates selgelt, et autori enda intellektuaalse loomingu kriteerium, mis on kujunenud välja Euroopa Kohtu praktikas, on mõeldud kohaldamiseks kõikide teosekategoriate suhtes. See tuleneb ka nõudest, et direktiivi 2001/29 tuleb kohaldada ühetaoliselt kogu liidu territooriumil. Seda ühetaolist kohaldamist kahjustaksid kõik autoriõiguse kaitse kohaldamisala puudutavad erinevused liikmesriikide õiguses.²⁵ Ma ei näe seega põhjust seda kriteeriumi vähemalt põhimõtteliselt mitte kohaldada tööstusdisainilahenduste suhtes seoses nende autoriõiguse kaitsega.

30. Mind ei veena ka kohtuistungil esitatud Tšehhi valitsuse argument, et autori enda intellektuaalse loomingu kriteerium on omane igale teosele ega ole vastuolus rangemate nõuetega, mida riigisisene õigus kehtestab teatud liiki objektide, nagu tarbekunstiteoste suhtes.

31. Autori enda intellektuaalse loomingu kriteerium võimaldab küll tõepoolest eristada objekte, mis võivad olla autoriõigusega kaitstud, nendest objektidest, mis selle kaitse alla ei kuulu.²⁶ See kriteerium, mida Euroopa Kohus määratleb ka originaalsuse kriteeriumina,²⁷ kujutab endast siiski ka maksimaalset nõuet, mida liikmesriikidel on õigus kehtestada autoriõiguse kaitse tekkimise suhtes, olenemata sellest, milline on asjaomase objekti kunstilise loomingu tase. Euroopa Kohus väljendas seda väga selgelt kohtuotsuses Painer, leides, et portreefoto osas ei saa direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a antud kaitse olla nõrgem kui muudel teostel, sealhulgas muudel fotograafiateostel.²⁸ Nimelt ei võimalda ükski

20 1. märtsi 2012. aasta kohtuotsus Football Dataco jt (C-604/10, EU:C:2012:115, punkt 33).

21 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Levola Hengelo (C-310/17, EU:C:2018:899, punkt 40).

22 Selle kohtupraktika kirjeldamiseks kasutasin väga palju oma ettepanekut kohtuasjas Funke Medien NRW (C-469/17, EU:C:2018:870), nimelt selle punkte 17 ja 18.

23 Need on Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 1996. aasta direktiiv 96/9/EÜ andmebaaside õiguskaitse kohta (EÜT 1996, L 77, lk 20; ELT eriväljaanne 13/15, lk 459), artikli 3 lõige 1; Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiv 2006/116/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja kohta (ELT 2006, L 372, lk 12), artikkel 6, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2009. aasta direktiiv 2009/24/EÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta (ELT 2009, L 111, lk 16), artikli 1 lõige 3.

24 Vt 1. detsembri 2011. aasta kohtuotsus Painer (C-145/10, EU:C:2011:798, punkt 87) ja 7. augusti 2018. aasta kohtuotsus Renckhoff (C-161/17, EU:C:2018:634, punkt 14).

25 Vt selle kohta 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Levola Hengelo (C-310/17, EU:C:2018:899, punkt 45).

26 Vt eelkõige 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Bezpečnostní softwarová asociace (C-393/09, EU:C:2010:816, punktid 46–48).

27 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Bezpečnostní softwarová asociace (C-393/09, EU:C:2010:816, punktid 48 ja 49).

28 1. detsembri 2011. aasta kohtuotsus Painer (C-145/10, EU:C:2011:798, punkt 98).

element direktiivis 2001/29 ega mõnes teises kõnesolevas valdkonnas kohaldatavas direktiivis järeltada, et niisuguse kaitse ulatus sõltub võimalikest loomevõimaluste erinevustest mitmesugustes kategooriates teoste loomisel.²⁹ Kui aga kaitse ulatust ei saa sellel alusel piirata, siis seda vähem saab arvata, et see kaitse on selle alusel täielikult välistatud.

32. Niisamuti ei näe ma direktiivis 2001/29 ühtegi elementi, mis võimaldaks põhjendada tarbekunstiteoste kaitse taseme eristamist sõltuvalt nende kunstilisest väärtusest. Käesolevas asjas oma seisukohad esitanud Itaalia, Tšehhi ja Ühendkuningriigi valitsus aga leiavad, et niisugune element sisaldub teistes liidu õigusnormides, see tähendab direktiivi 98/71 artiklis 17 ja määruse nr 6/2002 artikli 96 lõikes 2. Seega analüüsin nüüd seda aspekti.

Direktiivi 98/71 artikliga 17 ja määruse nr 6/2002 artikli 96 lõikega 2 kaasnev

33. Meenutan, et direktiivi 98/71 artikkel 17 kehtestab põhimõtte, et disainilahendused on kumuleeruvalt kaitstud nii disainilahendusi käsitleva õigusega kui ka autoriõigusega. Selle artikli teine lause sätestab, et iga liikmesriik määrab kindlaks autoriõigusega antava kaitse ulatuse ja tingimused, sealhulgas nõutava eristatavuse taseme. Sarnast sõnastust on kasutatud määruse nr 6/2002 artikli 96 lõikes 2.

34. Itaalia, Tšehhi ja Ühendkuningriigi valitsus leiavad, et need sätted annavad liikmesriikidele täieliku otsustusruumi seoses disainilahendustele autoriõiguse kaitse andmise tingimustega vaatamata direktiivi 2001/29 vastuvõtmisele. Need valitsused väidavad seega, et direktiivi 98/71 artikkel 17 on Euroopa Kohtu tõlgendatud direktiivi 2001/29 sätete suhtes *lex specialis*. Sarnast seisukohta on välja pakutud õigusteoorias.³⁰

35. Ma ei jaga seda seisukohta ning analüüsin järgnevalt erinevaid argumente, mis selle seisukoha põhjendamiseks on esitatud ning mis minu arvates ei ole väga veenvad.

36. Ennekõike, nagu nähtub üheti mõistetavalt direktiivi 98/71 artikli 17 esimesest lausest, puudutab see artikkel ainult registreeritud disainilahendusi. Võimalik liikmesriikidele antud vabadus puudutab seega ainult seda disainilahenduste kategooriat. Enamus disainilahendusi Euroopa Liidus jääb aga registreerimata.³¹ Nagu käesolevas asjas eelotsusetaotluses esitatud andmetest nähtub, on just nimelt sellise juhtumiga tegemist põhikohtuasjas käsitletavate disainilahenduste puhul. Seega tundub mulle asjakohasem võtta analüüsimisel aluseks määruse nr 6/2002 artikli 96 lõige 2. Nimelt näeb see määrus ette kõikide disainilahenduste kaitse Euroopa Liidus kolme aasta jooksul, tingimusel, et see on uudne ja eristatav, ilma et seda oleks vaja registreerida.

37. On tõsi, et määruse nr 6/2002 artikli 96 lõike 2 sõnastust arvestades paistab see säte andvat liikmesriikidele ulatusliku kaalutlusruumi disainilahendustele autoriõiguse kaitse andmise tingimuste kindlaksmääramisel. See kaalutlusruum on neile siiski antud sõltuvalt autoriõiguse ühtlustamisest liidu tasandil, mida kinnitab selle määruse põhjendus 32, kus on märgitud, et „[k]una autoriõiguse seadused ei ole täielikult ühtlustatud, on oluline kehtestada ühenduse disainilahendusest tuleneva ning autoriõiguse seadusest tuleneva kaitse kumulatsiooni põhimõte, jättes samas liikmesriikidele vabaduse kehtestada autoriõiguse kaitse ulatus ning selle kaitse tingimused“.³² Määruse nr 6/2002 seletuskirjast³³ nähtub veelgi selgemalt, et praeguses määruse nr 6/2002 artikli 96 lõikes 2 kasutatud lahendus oli mõeldud ajutisena, seniks, kuni autoriõiguse normid on ühtlustatud.

29 1. detsembri 2011. aasta kohtuotsus Painer (C-145/10, EU:C:2011:798, punkt 97).

30 Vt Bently, L., *op. cit.*

31 Vt Tischner, A., „The role of unregistered rights – a European perspective on design protection“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, nr 4, 2018, ja seal viidatud teosed.

32 Sarnane sõnastus on direktiivi 98/71 põhjenduses 8.

33 KOM(93) 342 (lõplik), 3. detsember 1993, lk 53–55.

38. Seega on minu arvates selge, et kui see ühtlustamine on toimunud, iseäranis direktiivi 2001/29 kaudu, nii nagu Euroopa Kohus on seda tõlgendanud, piiravad liikmesriikidele määruse nr 6/2002 artikli 96 lõikega 2 antud kaalutlusruumi kohustused, mis neil selle direktiivi alusel lasuvad. Nimelt oleks üllatav järeldada, et iga viide liikmesriikide õigusele, mis on tehtud mõnes liidu õigusnormis, tähendab seda, et need liikmesriigid on selle viitega hõlmatud valdkonnas vabastatud neil lasuvatest kohustustest, mis tulenevad teistest liidu õigusaktidest, olgu need siis varasemad või hilisemad. Niisugune viide puudutab tingimata riigisisest õigust sellisena, nagu see on piiritletud liidu õigusest tulenevate negatiivsete ja positiivsete kohustustega.

39. Selles osas ei veena mind Ühendkuningriigi argument, et määrus nr 6/2002 on direktiivist 2001/29 hilisem. Tõsi küll, see määrus võeti vastu alles 12. detsembril 2001, samas kui direktiiv 2001/29 võeti vastu sama aasta 22. mail. Esiteks aga oli tekst, mis vastab määruse nr 6/2002 praegusele artikli 96 lõikele 2, ehkki erinevas sõnastuses, juba olemas esimeses ettepanekus, mis komisjon tegi selle määruse kohta 3. detsembril 1993, tükk aega enne esimest direktiivi 2001/29 ettepanekut.³⁴ Pärast toimus neid kaht õigusakti puudutav seadusandlik protsess samal ajal. Teiseks möödus direktiivi 2001/29 ülevõtmise tähtaeg alles 22. detsembril 2002, samas kui määrus nr 6/2002 jõustus sama aasta märtsikuu alguses. Selle määruse jõustumise hetkel ei olnud autoriõiguse ühtlustamine direktiiviga 2001/29 seega lõppenud, sest liikmesriigid ei pidanud veel olema selle direktiivi sätteid üle võtnud. Seega ei muuda asjaolu, et määrus nr 6/2002 on vormiliselt direktiivist 2001/29 hilisem, mitte kuidagi nende kahe õigusakti vahelise suhte analüüsi: liikmesriikidele selle määruse artikli 96 lõikega 2 antud kaalutlusruumi piiravad direktiivist 2001/29 tulenevad kohustused.

40. Mind ei veena ka argument, mis põhineb direktiivi 98/71 või määruse nr 6/2002 ettevalmistavatel materjalidel.³⁵ See, et komisjonil olid ambitsioonikamad eesmärgid ning lõpuks otsustati, et antud ajahetkel ei olnud otstarbekas liikmesriikide autoriõiguse norme disainilahendusi käsitlevate õigusaktidega ühtlustada, ei tähenda, et nende disainilahenduste kaitse autoriõigusega peab alati jääma erandiks, kui see ühtlustamine on teoks saanud. Kuigi liidu õigusakte ettevalmistavad materjalid võivad kindlasti anda väärtuslikku teavet liidu seadusandja valikut määravate põhjuste kohta, ei saa nendest materjalidest saadud andmed olla ülimuslikud asjaomaste õigusnormide sõnastuse ja ülesehituse suhtes. Iseäranis ei ole soovitatav teha ühe õigusakti (direktiivi 98/71 või määruse nr 6/2002) ettevalmistavatest materjalidest järeldusi teise õigusakti (direktiivi 2001/29) tõlgendamise või kohaldamisala kohta.

41. Järgmiseks tugineb Ühendkuningriigi valitsus oma seisukoha põhjendamiseks direktiivi 2001/29 artiklile 9, mille kohaselt see direktiiv ei mõjuta eelkõige disainilahendustega seotud liidu õiguse sätete, sealhulgas direktiivi 98/71 artikli 17³⁶ kohaldamist. Mina leian, et ka see direktiivi 2001/29 säte ei saa nimetatud valitsuse seisukohta põhjendada. Nimelt on selge, et autoriõigust käsitlev direktiiv 2001/29 ei tohi mõjutada õigusnorme, mis kuuluvad teistesse valdkondadesse nagu disainilahenduste valdkonda. Direktiivi 98/71 artikkel 17, niisamuti nagu määruse nr 6/2002 artikli 96 lõige 2, ei ole siiski mitte disainilahenduste, vaid autoriõiguse valdkonda kuuluv säte. Teistsugune tõlgendamine tähendaks, et tarbekunstiteoste kaitsmine autoriõigusega sõltub disainilahendusi käsitlevast õigusest, kuigi need kaks valdkonda on sõltumatud. Direktiivi 2001/29 artiklit 9 ei saa seega tõlgendada nii, et selle alusel jäetakse disainilahendused direktiiviga 2001/29 teostatud ühtlustamise alt välja.

42. Kui liidu seadusandja oleks tahtnud kehtestada niivõrd olulist erandit ühtlustatud autoriõigusest, siis oleks ta igal juhul seda teinud mitte kaudselt erinevates liidu õigusaktides, vaid sõnaselgelt ja üheselt, näiteks direktiivi 2001/29 artiklis 1, milles on määratletud selle kohaldamisala.

³⁴ KOM(97) 628 (lõplik), 21. jaanuar 1998.

³⁵ See argument on esitatud õiguskirjanduses, vt eelkõige Bently, L., *op. cit.*

³⁶ Minu arvates ka määruse nr 6/2002 artikli 96 lõike 2.

43. Tšehhi valitsus lisab, et nagu direktiivi 2001/29 pealkirjast nähtub, ühtlustab see direktiiv üksnes „autoriõiguse [...] teatava[id] aspekt[e]“ „infoühiskonnas“. Ma ei mõista aga, mille poolest see märkus võiks toetada tema seisukohti tarbekunsteoste kaitse kohta.

44. On tõsi, et direktiiv 2001/29 jätab oma kohaldamisalast välja olulised autoriõiguse aspektid: mittevaralised õigused, õiguste kollektiivne haldamine, nende õiguste kaitse (välja arvatud väga üldine säte artiklis 8) jne. G-Star tugineb põhikohtuasjas siiski autori ainuõigusele lubada või keelata oma teose reprodutseerimist. See õigus on aga direktiiviga 2001/29 ammendavalt ühtlustatud. Samuti on tõsi, et eelkõige ingliskeelses õiguskirjanduses nimetatakse direktiivi 2001/29 tihti „infoühiskonna direktiiviks“ (*Information Society Directive*). Mulle tundub, et mõned autorid teevad sellest mitteametlikust nimetusest järeldusi, mis on samavõrra liialdatud kui väärad. Kuigi direktiivi 2001/29 artikli 1 lõige 1 rõhutab „eelkõige infoühiskonna aspekti“, on selle direktiivi sätted siiski ette nähtud kohaldamiseks ühtmoodi igas keskkonnas, olenemata sellest, kas tegemist on infoühiskonnaga või mitte. Asjaolu, et disainilahendused on tavaliselt osa käegakatsutavatest esemetest, mis kuuluvad „reaalsesse“ maailma,³⁷ ei põhjenda niisiis kuidagi nende väljajätmist selle direktiiviga kehtestatud kaitse alt.

45. Nende valitsuste seisukohad ei ole põhjendatud ka rahvusvahelise õiguse alusel. Tõsi küll, Berni konventsiooni artikli 2 lõige 7 jätab konventsiooniosalistele riikidele kaalutusõiguse seoses autoriõiguse kohaldamisega disainilahenduste suhtes. See konventsioon on siiski kohaldatav ilma, et see piiraks liidu õigusest tulenevaid liikmesriikide kohustusi. Niisiis, kui see õigus piirab liikmesriikide vaba valikut, ei saa Berni konventsioonis sisalduv valikut võimaldav säte seda piirangut takistada. Erinev järeldus oleks vastuolus ELTL artikli 351 teise lõiguga. Samad kaalutlused kehtivad TRIPS-lepingu artikli 25 kohta.

46. Kui Berni konventsiooni artikli 2 lõiget 7 peaks käsitatama sättena, mis teeb erandi direktiivist 2001/29 tulenevatest liikmesriikide kohustustest, siis tuleks kohaldada ka selle lõike teist lauset, mis näeb ette konventsiooniosaliste riikide vahelise disainilahenduste kaitse vastastikkuse põhimõtte. Selle sätte kohaselt on objektidel, mida nende päritolumaal kaitstakse ainult kui disainilahendusi, teises riigis õigus ainuüksi sellele erikaitsele, välja arvatud juhul, kui selles riigis selline erikaitse puudub, mispuhul kaitstakse neid autoriõigusega. Just selle siseturueeskirjade vastast diskrimineerimist tekitava vastastikkuse põhimõtte kaotamine liikmesriikide vahelistes suhetes oligi aga üks määruse nr 6/2002 artikli 96 lõike 2 eesmärkidest.³⁸

47. Lõpetuseks, argumendi, et direktiivi 98/71 artikkel 17 võimaldab liikmesriikidel teha erandeid liidu autoriõiguse normidest, lükkab ümber selle õigusnormi tõlgendamist käsitlev Euroopa Kohtu praktika. Kohtuotsuses Flos,³⁹ mis käsitles disainilahenduste autoriõigusega kaitse kehtivusaega, leidis Euroopa Kohus, et liikmesriikidele jäetud õigus määrata kindlaks selle kaitse ulatus ja tingimused ei saa hõlmata selle kaitse kehtivusaega, sest see on liidu tasandil ühtlustatud direktiiviga 93/98/EMÜ.⁴⁰ Sama arutluskäiku võib kasutada direktiivi 2001/29 kohta, kuna see direktiiv, nii nagu Euroopa Kohus on seda tõlgendanud, ühtlustas autorite varalised õigused, sealhulgas teose mõiste, mis on nende õiguste ühetaolise kohaldamise jaoks põhimõttelise tähtsusega, siis ei ole need küsimused hõlmatud liikmesriikidele direktiivi 98/71 artiklis 17 ning analoogia alusel määruse nr 6/2002 artikli 96 lõikes 2 antud õigusega. Jagan siinkohal arvamust, mida komisjon väljendas oma seisukohtades.

³⁷ Vastandina virtuaalmaailmale.

³⁸ Vt selle määruse seletuskiri (KOM(93) 342 (lõplik), lk 56).

³⁹ 27. jaanuari 2011. aasta kohtuotsus (C-168/09, EU:C:2011:29, punkt 39).

⁴⁰ Nõukogu 29. oktoobri 1993. aasta direktiiv autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja ühtlustamine (EÜT 1993, L 290, lk 9; ELT eriväljaanne 17/01, lk 141), asendatud direktiiviga 2006/116.

48. Niisiis tuleb direktiivi 98/71 artiklit 17 ja määruse nr 6/2002 artikli 96 lõiget 2 tõlgendada kaitse kumuleerumise põhimõtte kinnituseks: tarbekunstiteost ei tohi autoriõiguse kaitse alt välja jätta ainuüksi selle tõttu, et see võib olla *sui generis* kaitstud disainilahenduseks. Seevastu ei saa neid sätteid tõlgendada kui erandit direktiivi 2001/29 või mis tahes muu autoriõigusi käsitleva liidu õigusnormi sätetest.

Vahetõlgendused

49. Selles staadiumis leian seega, et eelotsuse küsimustele tuleb vastata nii, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punktiga a, nii nagu Euroopa Kohus seda on tõlgendanud, on vastuolus see, et tööstusdisainilahendused on autoriõigusega kaitstud üksnes tingimusel, et neil on suur kunstiline väärtus, mis ületab seda, mida tavaliselt nõutakse teistelt teosekategoriatelt.

Lõppmärkused disainilahenduste autoriõigusega kaitse kohta

50. Eespool öeldule vaatamata ei tahaks ma jätta muljet, nagu eiraks või alahindaks ma nii käesolevas kohtuasjas oma seisukohad esitanud valitsuste kui ka teatud õigusteoreetikute⁴¹ väljendatud muret disainilahenduste ülemäärase autoriõiguse kaitse kahjulike tagajärgede kohta.

51. Disainilahenduste niisugune *sui generis* kaitse, nagu on ette nähtud määrusega nr 6/2002, sobib hästi nende kaitseobjektide eripäraga, nimelt sellega, et need on levinud ja massiliselt toodetavad tarbeesemed, millel võivad siiski olla ka teatud kaitsekõlblikud originaalsed esteetilised tunnused. Selle kaitse kestusaeg on piisav selleks, et võimaldada kasu saamist investeringult, mida kujutab endast disainilahenduse väljatöötamine,⁴² takistamata samas ülemäärast konkurentsi. Samamoodi sobivad selle kaitse saamise tingimused, mis põhinevad eristatavusel ja uudsusel, ning õiguste rikkumise kindlakstegemiseks kasutatav kriteerium, nimelt visuaalse üldmulje kriteerium,⁴³ nende turgude tegeliku olukorraga, mille alla need objektid kuuluvad.

52. Sellegipoolest tuleb märkida, et kui samale objektile on liiga lihtne saada autoriõiguse kaitset, mis on vabastatud igasugustest formaalsustest, mida kohaldatakse kohe alates objekti loomisest ja ilma uudsuse tingimusega ning mille kestus on praktiliselt lõpmatu, arvestades disainilahenduse tarvilikkust selle omanikule,⁴⁴ siis tekib risk, et autoriõiguse kord võib viia disainilahenduste jaoks ette nähtud *sui generis* korra kõrvalejätamiseni. Sellisel kõrvalejätisel oleks aga palju negatiivseid tagajärgi: autoriõiguse devalveerumine, kuna seda taotletakse tegelikult triviaalse loomingu kaitsmiseks, konkurentsi takistamine kaitse ülemäärase kestusaja tõttu ning õiguslik ebakindlus selle tõttu, et konkurendid ei saa ette näha, kas disainilahendus, mille *sui generis* kaitse tähtaeg on möödunud, ei ole samuti kaitstud autoriõigusega.

53. Need mureküsimused seletavad erinevaid piiranguid, mis on tarbekunstiteoste autoriõigusega kaitse suhtes kehtestatud intellektuaalomandit käsitlevates liikmesriikide süsteemides, mida on käsitletud käesoleva ettepaneku sissejuhatuses. Nagu ma märkisin vastuses eelotsuste küsimustele, ei ole liidu autoriõiguse korras seevastu ühtegi õiguslikku alust, mis seda piirangut lubaks, sest tarbekunstiteosed on kaitstud kui nende autorite endi intellektuaalne looming, samamoodi nagu teised teoste kategooriad.

41 Vt eelkõige Bently, L., *op. cit.*, Tischner, A., „The role of unregistered rights – a European perspective on design protection“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, nr 4, 2018.

42 Määruse nr 6/2002 kohaselt on see aeg kolm aastat registreerimata disainilahenduste puhul ning registreeritud disainilahenduste puhul viis aastat, mida saab pikendada kuni 25 aastani, mis on piisav, sest keskmisel disainilahendusel on kaubanduslik väärtus vaid umbes neli aastat ja rõivasektoris isegi vähem (üks kuni kaks hooaega) (vt Tischner, A., „The role of unregistered rights – a European perspective on design protection“, ja Van Keymeulen, E., „Copyrighting couture or counterfeit chic? Protecting fashion design: a comparative EU-US perspective“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, nr 10, 2012, lk 728–737).

43 Vt määruse nr 6/2002 artiklid 4 ja 10.

44 Autoriõiguse kaitse kestab nimelt autori kogu eluaja jooksul ja 70 aastat pärast tema surma.

54. Ometigi tundub mulle, et kui liikmesriikide kohtud kohaldavad rangelt autoriõiguse norme, võib see suures ulatuses korvata probleeme, mis tulenevad sedalaadi kaitse ja disainilahenduste *sui generis* kaitse kumuleerumisest. Nimelt ei pea laiendama disainilahenduste kaitse kestust autoriõiguse kaudu kuni 70 aastani pärast autori surma, vaid viima tarbekunsteoste suhtes ellu autoriõiguse erieesmärgid sellele omaste vahendite abil.

55. Autoriõigusel ja disainilahendusi käsitleval õigusel on aga erinevad eesmärgid. Viimane kaitseb investeeringut disainilahenduste loomisse selle eest, et konkurendid neid ei imiteeriks. Autoriõigus seevastu ei võta seda kaitset konkurentsi eest arvesse. Vastupidi, dialoog, inspiratsioon ja uue vormingu andmine on intellektuaalsele loomingule omased ja autoriõiguse eesmärk ei ole neid takistada.⁴⁵ See, mida kaitseb autoriõigus – igal juhul varaliste õiguste kaudu – on majandusliku kasutamise võimalus, takistamata teost kui sellist.

56. Need erinevad eesmärgid käivad kokku erinevate kaitsemehhanismide ja -põhimõtetega.

57. Esiteks, kuigi autoriõiguse normides ette nähtud originaalsuse künnis ei ole tavaliselt väga kõrge, ei ole see siiski olematu. Kaitse alla kuulumiseks peab autori pingutus olema vaba ja loominguline. Lahendused, mida dikteerib ainult tehniline tulemus, ei saa kuuluda kaitse alla,⁴⁶ niisamuti nagu töö, milles puudub igasugune loomingulisus.⁴⁷ Selles osas ei ole vajalik nõuda, et tarbeesemetel oleks eriti kõrge kunstiline tase võrreldes teiste teosekategoriatega, piisab sellest, kui kohaldada täpselt *autori enda intellektuaalse loomingu* kriteeriumi. Igal tarbetootel on visuaalne aspekt, mis on selle disaineri töö tulemus. Siiski ei kaitsta autoriõigusega iga visuaalset aspekti.

58. Teiseks rajaneb autoriõigus idee ja selle väljenduse vahel tehtaval eristusel, kusjuures kaitse alla kuulub ainult väljendus. Tarbekunsteoste puhul võib see kaheksharunemine minu arvates vähendada nende autoriõigusega kaitsmise konkurentsivastast mõju. Lubage mul oma sõnade selgitamiseks kasutada näitena põhikohtuasjas käsitletavaid objekte.

59. Eelotsusetaotluse kohaselt taotles põhikohtuasja hageja kaitset järgmistele objektidele:

„dressipluuside[...] ja T-särkide[...] [mudelid], [millel] on [...] mitu elementi, eelkõige esiküljel kujutatud pilt, värvikombinatsioon, kõhuosale paigutatud tasku ja taskuava sisselõiked“ ning

„[teksaspükste] [...]mudel[, mida] iseloomustab viis, kuidas kõik kolm erinevat tükki välja lõigatakse ja kokku õmmeldakse. Erineva pikkuse ja kujuga tükide kasutamisel luuakse n-ö kolmemõõtmelise (3D) efektiga püksisäär, mis keerdub sissepoole ja taha ja ümber kasutaja jala („kruvikeerajaefekt“). Muud „kruvikeeraja efekti“ tekitavad elemendid on mudeli põlvel asuvad nooled (*darts*), mõlemal säärel üks.“

60. Asjaomaste objektide kaitsealusteks teosteks kvalifitseerimine ja võimaliku õiguste rikkumise tuvastamine, mis on puhtfaktilised asjaolud, kuuluvad loomulikult täielikult liikmesriigi kohtu hindamise alla. Mulle tundub siiski, et niisuguseid tunnuseid nagu „spetsiifili[ne] kujundi-, värvi-, sõna- ja numbrikombinatsioon[...]“, „värvikombinatsioon“, „taskute asukoht kõhuosal“ või „lõige, milles on kasutatud kolme tüki kokku õmblemist“, mille reprodutseerimist Cofemelile ette heidetakse, peaks käsitama ideedena, millel võib olla erinevaid väljendusi, või isegi funktsionaalsete lahendustena,⁴⁸ ning need ei peaks olema autoriõigusega kaitstud.

45 See võib olla teisiti teatud autoriõigusega kaasnevate õiguste puhul, näiteks seoses fonogrammidega, mille puhul on siiski raske rääkida inspiratsioonist (vt minu ettepanek kohtuasjas Pelham jt (C-476/17, EU:C:2018:1002, EU:C:2018:1002).

46 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus *Bepečnostní softwarová asociace* (C-393/09, EU:C:2010:816, punktid 49 ja 50).

47 1. märtsi 2012. aasta kohtuotsus *Football Dataco jt* (C-604/10, EU:C:2012:115, punkt 33).

48 Dressipluusi seljaosal asuv tasku ei oleks eriti vajalik.

61. Pealegi tundub, et 1996. aastal kasutusele võetud mudeli G-Star Elwood (tolleaegsele) uudsusele ja ainulaadsusele tuginedes soovib G-Star tegelikult kaitsta autoriõigusega oma mainet ja toodete eristusvõimet, mille kaitse on tavaliselt tagatud kaubamärgiõigusega.

62. On küll tõsi, et autoriõiguse rikkumine ei pea igal juhul seisnema teose täielikus reprodutseerimises. Ka teose osad kuuluvad kaitse alla tingimusel, et need sisaldavad elemente, mis väljendavad selle teose autori enda intellektuaalset loomingut.⁴⁹ Lisaks peavad need olema mitte elemendid, mis on pelgalt inspireeritud teosega väljendatud ideedest, vaid sellest teosest võetud osad. Seda peab kohtuasja sisuliselt arutav kohus hindama iga juhtumi puhul eraldi. Kõnealuse hindamise käigus peab asjaomane kohus samuti kontrollima, et taotletud kaitse objekt oleks piisavalt identifitseeritav.⁵⁰

63. Kolmanda ja viimase punktina olgu märgitud, et autoriõigus erineb disainilahendusi käsitlevast õigusest kaitstud ainuõiguste rikkumise hindamise poolest. Määruse nr 6/2002 artikli 10 lõike 1 sõnastust kasutades tagab disainilahendusi käsitlev õigus kaitse „kõiki[de] disainilahendus[te eest], mis jätavad asjatundjale ühesuguse üldmulje“. See „visuaalse üldmulje“ mõiste on aga autoriõigusele täiesti võõras.

64. Autoriõigus kaitseb konkreetset teost, mitte teost, millel on niisugune visuaalne aspekt.⁵¹ Kaks fotograafi, kes pildistavad samal ajal sama vaadet, võivad saada tulemuseks pildid, mis ei jäta erinevat visuaalset üldmuljet. Disainilahenduste puhul võiks see fotograaf, kes oma foto esimesena avaldas, keelata teise fotograafi foto avaldamise. See ei ole nii autoriõiguse puhul, kus paralleelne looming, tingimusel, et see on tõesti originaalne, on mitte üksnes seaduslik, vaid kuulub eraldiseisva teosena ka täielikult kaitse alla. Sama kehtib ka varasematest teostest inspireeritud loomingu kohta. Juhul kui see looming ei kujuta endast teise isiku teose originaalsete elementide ilma loata reprodutseerimist, ei teki autoriõiguse rikkumise küsimust, olenemata sellest, kas visuaalne üldmulje on erinev või mitte.

65. Autoriõigus võimaldab seega erinevat visuaalset üldmuljet mitte tekitava disainilahenduse autoril niisuguse disainilahenduse avaldamist ja kasutamist keelata üksnes juhul, kui ta suudab tõendada, et tema disainilahenduse originaalseid elemente on reprodutseeritud.

66. Kohus peab taotluse puhul, milles nõutakse disainilahenduse kaitsmist autoriõigusega, neid tegureid arvesse võtma, et eristada seda, mis võib kuuluda disainilahenduste *sui generis* kaitse alla, sellest, mis kuulub autoriõigusest tuleneva kaitse alla, ning vältida nõnda nende kahe kaitsekorra segiajamist.

Ettepanek

67. Kõikidest eespool esitatud kaalutlustest lähtudes teen ettepaneku vastata Supremo Tribunal de Justiça (Portugali kõrgeim kohus) esitatud küsimustele järgmiselt.

1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas artikli 2 punktiga a, nii nagu Euroopa Kohus on seda tõlgendanud, on vastuolus see, et tööstusdisainilahendused on autoriõigusega kaitstud üksnes tingimusel, et neil on suur kunstiline väärtus, mis ületab seda, mida tavaliselt nõutakse teistelt teosekategoriatelt.

49 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465, punkt 39).

50 Vt 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Levola Hengelo (C-310/17, EU:C:2018:899, punkt 40).

51 Markiewicz, R., *Ilustrowane prawo autorskie*, Wolters Kluwer, Varssavi, 2018, lk 79.

2. Tööstusdisainilahenduse autoriõigusega kaitse taotluse puhul peab liikmesriigi kohus võtma arvesse selle õiguse eesmärke ja erimehhanisme, nagu seda, et kaitse alla kuuluvad mitte ideed, vaid väljendus, ning ainuõiguste rikkumise hindamise kriteeriume. Liikmesriigi kohus ei saa seevastu kohaldada autoriõigusest tuleneva kaitse suhtes disainilahenduste kaitsele eriomaseid kriteeriume.